

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

TVANGSVEDTAK ETTER HELSE- OG OMSORGSLOVGIVNINGEN - VERGENS ROLLE

Seniorrådgiver Hans D. Reppen, 22.06.2016

Innledning

- Bruk av tvang og makt må ha hjemmel i lov, og kan først utøves etter at vedtak eller beslutning er fattet. Potensielle grunnlag er:
  - Pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4a
  - Lov om psykisk helsevern
  - Helsepersonelloven
  - Helse- og omsorgstjenesteloven
    - Utviklingshemmede (kapittel 9)
    - Rusavhengige (kapittel 10)

Bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning

- Lovgrunnlag er helse- og omsorgstjenesteloven (HOL) kapitel 9
- Mål:
  - Hindre vesentlig skade og forebygge og begrense bruk av tvang og makt.
  - Ingen skal behandles på en nedverdiggende eller krenkende måte

- Bruk av tvang og makt er alvorlige inngrep overfor den enkelte. Det er viktig at rettsikkerheten blir ivaretatt.
  - Strenge vilkår og krav til dokumentasjon ved bruk av tvang og makt

Generelt om vergens rolle ved bruk av tvang og makt

- Vergen er pasientens representant

Hva regnes som bruk av tvang og makt?

- Tiltak som pasienten motsetter seg eller
- Er så inngripende at de uansett mostand regnes som bruk av tvang eller makt
- Bruk av inngripende varslingsystemer med tekniske innretninger skal alltid regnes som bruk av tvang eller makt. Alminnelige oppfordringer og ledelse med hånden eller andre fysiske påvirkninger av liknende art anses ikke som bruk av tvang eller makt.

- Tilfeller hvor det kan brukes tvang og makt
  - Skadeavvergende tiltak i nødsituasjoner (A-meldinger)
  - Planlagte skadeavvergende tiltak i gjentatte nødsituasjoner (B-vedtak)
  - Tiltak for å dekke brukerens eller pasientens grunnleggende behov for mat og drikke, påkledning, hvile, søvn, hygiene og personlig trygghet, herunder opplærings- og treningstiltak (C-vedtak)

Eksempler på skadeavvergende tiltak ved gjentatte nødsituasjoner (B-vedtak)

- Fastholding av hender/armer
- Nedlegging
- Holdig på stol
- Stående holding
- Alarm (utbruddsalarm)
- Skjerming (kan innebære at pmv holdes inne på et ordinært beboelsesrom)
- Innlåsing av gjenstander
- Overvåking m/bruk av lyd og bilde
- Fotfølging (går i hælene på pmv eller på diskret avstand)
- listen er ikke uttømmende

- Eksempel: Tiltak for å dekke brukerens eller pasientens grunnleggende behov for mat og drikke, påkledning, hvile, søvn, hygiene og personlig trygghet, herunder opplærings- og treningstiltak (C-vedtak)
  - Innlåsing/begrensning av tilgang til mat og drikke
  - Av- og påkledning
  - Ivaretagelse av behov for søvn og hvile
  - Alarm
  - Skjerming
  - Bruk av mekanisk tvangsmiddel (belter, remmer, skadeforebyggende spesialklær med mer.)
  - Innlåsing av gjenstander
  - Ivaretagelse av grunnleggende trygghet
  - Opplærings- og treningstiltak
  - Overvåking m/bruk av lyd og bilde
  - Annet (listen er ikke uttømmende)

Forutsetninger (vilkår)

- Diagnosen psykisk utviklingshemming
- Ytes som ledd i tjenester etter hol § 3-2 nr. 6 bokstavene a-d
  - a) Helsetjenester i hjemmet
  - b) Personlig assistanse, herunder praktisk bistand og opplæring og støttekontakt
  - c) Plass i institusjon, herunder sykehjem
  - d) Avlastningstiltak
- Tjenestene skal være forsvarlige. Kravet skjerpes hvor det er aktuelt med bruk av tvang og makt

- Krav til forebygging og utprøving av andre løsninger før tvang
  - Personalmengde, og kontinuitet i bemanningssituasjon
  - Tilføring av kompetanse
  - Bo- og naboforhold
  - Aktiviteter
  - Justerte kravsituasjoner(Krav Pasienten ikke er enige i kan utløse aggresjon og frustrasjon)
  - Medisinske forhold
  - Dagsplanjusteringer. (endring av rutiner)
  - Med mer..

Ivaretagelse av retten til medvirkning og informasjon (Hol § 9-3)

- Pasient/bruker har rett til medvirkning og informasjon
- Pårørende skal involveres
- Skal ha verge
  - krav til vergemandatet
  - verge skal involveres før vedtak treffes.

- Bruk av tvang og makt skal være faglig og etisk forsvarlig
  - Hvor inngripende er tiltaket for den enkelte bruker/pasient?
  - Tiltakene må ikke gå lenger enn det som er nødvendig for formålet
  - Tiltaket må stå i forhold til det formålet som skal ivaretas
  - Tvang og makt kan bare brukes for å hindre eller begrense vesentlig skade
- Spesialisthelsetjenesten skal bistå kommunen i utforming av tiltakene og gjennomføringen av tiltakene

- Vedtaket må treffes av den som har det overordnede faglige ansvaret for tjenesten.

Krav til vedtakets utforming

- Vedtakene skal settes opp skriftlig.
- krav til innhold
  - a) brukerens eller pasientens navn og tid og sted for vedtaket
  - b) beskrivelse av brukerens eller pasientens situasjon og en faglig vurdering av denne
  - c) beskrivelse av de tiltakene som skal settes i verk og den faglige begrunnelsen for disse
  - d) fastsettelse av tidsramme for tiltakene
  - e) bekreftelse på at vilkårene i kapitlet er oppfylt, herunder begrunnelse etter [§ 9-5](#) første ledd annet punktum
  - f) opplysning om hvilken holdning brukeren eller pasienten og dennes representant har til tiltaket
  - g) angivelse av faglig ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket
  - h) opplysning om Fylkesmannens overprøvingsmyndighet og adgang til å uttale seg i saker som skal overprøves etter [§ 9-8](#)
  - i) opplysning om tilsynsmyndighet

- Fylkesmannen skal overprøve kommunens vedtak før iverksetting
- Kommunens vedtak kan ha en varighet på inntil 12 måneder

Krav til gjennomføringen

- Krav til bemanning og kompetanse i gjennomføring av tiltak med tvang hol. § 9-9

- Krav til vurdering og evaluering (HOL. §9-9, 4. ledd)
  - Tiltak skal avbrytes straks vilkårene for bruk av tvang og makt har falt bort,
  - de forutsette konsekvenser ikke viser seg,
  - har uforutsette negative virkninger

- Plikt til å føre journal (hol. § 9-10)
- Vergen, med dette særskilte mandatet, har rett til innsyn i journal. Jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1

Spesielt om «a-meldinger»

- Kan brukes tvang og makt som skadeavvergende tiltak i nødssituasjoner (hol § 9-5)
- Brukes hvor vilkårene for bruk av tvang og makt er oppfylt, men hvor det ikke er mulighet for å fatte vedtak på forhånd.
- Beslutning skal nedtegnes straks etter at tiltaket er gjennomført
- A-melding sendes til faglig ansvarlig for tjenesten, Fylkesmannen, verge og pårørende eller på den måten Fylkesmannen beslutter.
- Brukeren/pasienten, verge og pårørende kan klage til Fylkesmannen som kan prøve alle sider av saken

Oppsummering

- Verge skal involveres før vedtak om tvang og makt fattes
- Verge kan uttale seg om kommunens vedtak (før overprøving hos FM)
- Verge kan klage på Fylkesmannens overprøvingsvedtak (til Fylkesnemnda)
- Verge kan reise sak for tingretten
- Vergens rolle løper videre også etter at endelig vedtak er fattet

- Forutsetninger for at vergen skal kunne gjøre en god jobb
  - Kjennskap til person med verges livssituasjon og hvordan tjenestetilbudet er lagt opp
  - Innsyn i journal og tidligere vedtak om bruk av tvang og makt
  - Dialog med kommunen (ansvarsgruppemøter med mer.)

- Kanskje savner vergen tiltak fra kommunen. Hvordan forholder vergen seg?

Spørsmål og kommentarer